

Pol'ská republika

Základné informácie:

- prímorský štát (Baltské more)
- hranice: s Ruskom (Kaliningradská oblasť), Slovenskom, Českom, Litvou, Bieloruskom, Ukrajinou, Nemeckom
- **štátne zriadenie:** republika na čele s prezidentom, poľský parlament sa nazýva sejm
- **rozloha:** 312 685 km²
- **počet obyvateľov:** 38 186 860 obyv.
- **hustota zaľudnenia:** 120 obyv./ km²
- **hlavné mesto:** Varšava (1 716 855, v aglomerácii až 2,6 mil.)
- **iné veľké mestá:** Krakov, Poznaň, Lodž, Toruň, Vroclav, Olsztyn, Gdansk, Štetín, Opole, Lublin
- **administratívne členenie:** 16 vojvodstiev
- **mena:** zloty (PLN) = 100 grošov (grosz)
- **úradný jazyk** - poľština

Prírodné pomery

Povrch: prevažnú časť povrchu pokrývajú nížiny (formované v období zaľadnenia), na juhu sú Karpaty a Beskydy, najvyšší vrch Rysy (2499 m n.m.) na hraniciach so Slovenskom. Zaujímavosťou je Bledovská púšť, jedna z piatich prirodzených púštnych oblastí v Európe. Na severe sú úzke piesočné polostrovy – tzv. kosy (napr. Helská). Najväčší poľský ostrov v Baltskom mori je Wolin.

Najnižším bodom štátu je delta Visly pri Baltskom mori blízko Elblagu: 2 m n.m.

Podnebie: mierne, na severe a západe vplyv oceánu, letá sú priemerne teplé, zimy sú dosť studené, najteplejším mestom je Tarnow a najchladnejším Suwalki

Najnižšia nameraná teplota –41°C (Siedlce), najvyššia 40,2°C (Pruszkow pri Opole)

Vodstvo: najdlhšia rieka Visla (1047 km), ďalšie dlhé rieky sú Odra, Varta, Bug, San
- najväčšie jazerá sú na severe (pozostatok ľadovca) – Sniardwy, Mamry, Lebsko, Drawsko

Prírodné zaujímavosti: Poľsko má 23 národných parkov – napr. Bielovežský, Beskydský, Ojcovský, Tatranský, Pieninský a i.

Beskydský národný park – turistika, drevené kostolíky, vlky, medvede, divé mačky, orly
Bielovežský prales – na hranici s Bieloruskom – vyskytuje sa zubor, los, medveď, vlk, polodivoký kôň nazývaný konik

Bledovská púšť – miniatúrna púšť s pohybujúcim sa pieskom a dunami

Dunaj a Pieniny – turistika (Tri Koruny), plavba pl'ami

Gory Swietokrzyskie – pôvodný jedľový les, kamenné moria (tzv. goloborza)

Krkonoše – vodopád Szklarka

Mazurské jazerá – rozsiahly systém jazier v severnom Poľsku ako pozostatok po roztopení ľadovca, obľúbená oblasť cestovateľov, športovcov a turistov

Ojcowski národný park – krasová oblasť – jaskyne, rokliny, Herkulova skala
Slowinski národný park – pohybujúce sa duny, skanzen na ostrovčeku Kluki
údolie Klodzko – kúpele, zámky, stolové hory – zaujímavé kamenné útvary

Obyvateľstvo: malý prirodzený prírastok, typická je migrácia do západnej Európy
Židia utrpeli počas 2. svetovej vojny veľké straty.
Väčšinu obyvateľov dnes tvoria Poliaci (96,7 %), menej je Nemcov, Bielorusov, Ukrajincov, Židov. Veľký vplyv na súčasnú štruktúru mala druhá svetová vojna a bezprostredné udalosti po nej.

Náboženstvo: výrazne prevládajú rímski katolíci 95 %, menej sú zastúpení pravoslávni 1,3 %, protestanti 0,4 %, svedkovia Jehovovi 0,3 %, ostatné vyše 2 %

Ťažba: čierne uhlie, hnedé uhlie (4. miesto na svete), železná ruda, soľ, zinok, olovo, meď, síra, draselná soľ

Chov: dobytok, prasatá (6. miesto na svete), hydina, kone

niektoré plemená vyšľachtené v Poľsku: hovädzí dobytok – poľská červinka, psy – poľský chrt, poľský nížinný ovčiak, poľský ogar, poľský podhalanský ovčiak, ovce – olkulská, vresová, koza – karpatská, kone – veľkopoľský teplokrvnik, bilgorajský (konik), prasa – poľská landrase, sliepky – bielochocholatá, zlatá, holuby – poľský rys, poľská sova, kryška

Pestovanie: viac ako polovica krajiny je poľnohospodársky obhospodarovaná, v štáte je veľa farmárov a drobných pestovateľov
- pestuje sa najviac zemiakov a raže v Európe, cukrová repa a žito, ľan, tabak, chmeľ, ovocie, jačmeň, ovos, huby

Energia: stále prevládajú tepelné elektrárne, krajina reálne uvažuje o stavbe jadrovej elektrárne

Výrobky: poľský Fiat, športové autá Arrinera, auto Leopard, autobusy Autosan, Solaris a Solbus, helikoptéry a lietadlá (výrobca PZL), lokomotívy, lode, tanky (napr. PT-91 Twardy), radarové systémy PZA Loara, traktory Ursus, elektrické vozidlá Melex (napr. golfové vozíky), lieky, keramika (Boleslawiec), odevy, piva Tyskie, Warka, Żywiec, Okocim, syr oscypek, slané kreky a tyčinky Lajkonik, kečupy Pudliszki

Iné zaujímavé výrobky – cmielowski porcelán, vyšľávané obrusy (Kašubsko a Malopoľsko), keramika Wloclawek, papierové vystrihovačky (firmy GPM, Modelik), svetre (Zakopané), jantárové šperky, prútené košíky, sliezske sklo, košele (Wolczanka), obleky (Bytom), kabáty (Prochnik), štrikované ponožky, svetre a kožené krpce z Podhalska, vyrezávané betlehemy, bábiky v krojoch (Krakov, Zakopane), torunské perníky, trešcia pečeň, ciupagi – turistické palice v tvare valašky, krakovské praclíky

Lesné hospodárstvo: lesy pokrývajú takmer 28 % územia

Doprava: dobrá sieť ciest i železníc, najväčšie letisko je Chopinovo letisko vo Varšave

Obchod: najväčší obchodní partneri sú Nemecko, Rusko, Čína, Francúzsko, Taliansko, Česko

Národné jedlo: bigos – kyslá kapusta s mäsom a hubami

Iné typické jedlá:

a, **polievky** – baršč z červenej repy, chłodnik (studená polievka), hubová, uhorková, žur (kyslá s párkom a vajcami natvrdo), žurek (ako žur + zemiaky a smotana), krúpová, kôprová, rosol (vývar z kurčat'a alebo hovädzích kostí), ovocné polievky z jablk a sliviek

b, **hlavné jedlá** – bravčové koleno s chrenom, krkovička, bravčová kotleta v strúhanke, pečené biele klobásy, pečená kačica s jablkami, kuracia pečienka, pečená i grilovaná jahňacina a baranina, plnené závitky golabki, pirohy s kapustou a hubami, losos, zrazy (valčeky mletého mäsa plnené slaninou)

c, **sladkosti** – cukríky krovky, chalva, torty, ovocné želé galaretka, makový závin makowiec

d, **predkrkmy** – smalec (opekaná slanina s cibuľou), slede v smotane, tatársky biftek

e, **iné** – mäsové paštéty so sušenými slivkami, rybacie paštéty (Pastella)

Nápoje: vodka Chopin, Cracovia a Wyborowa, zubrowka (vodka z Bialystoku)

Historické pamiatky a kuriozity (výber):

Baranow Sandomierski – zámok v manieristickom štýle

Biecz – pekne zachované mestečko, radnica, gotický kostol, renesančný dom

Biskupin – rekonštruované opevnenie z doby železnej

Bytow – hrad teutónskych rytierov

Ciechanow – imponantné ruiny hradu mazovských princov

Czerwinsk – dvojvežová románska bazilika

Czestochowa – najvýznamnejšie pútnické miesto, opátstvo Jasna Góra

Debno Podhalanskie – drevený gotický kostol

Frombork – nádherná gotická katedrála

Gdansk – nádherne zachované hanzové mesto (o.i. Veľký mlyn, Žeriav)

Gniezno – veľká gotická katedrála

Grudziadz – zaujímavý komplex 26 veľkých tehlových budov zo 17. a 18. storočia

Chocholow – krásne zachovaná typická poľská ľudová drevená architektúra

Jastarnia – hrazdené rybárske domčeky na Helskej kose

Jawor – zaujímavý protestantský barokový kostol

Kalwaria Zebrzydowska – najstaršia poľská kalvária, UNESCO

Kazimierz Dolny – atraktívne mestečko obľúbené turistami, trhové námestie

Kielce – biskupský palác

Kórnik – zaujímavý zámok na ostrovčeku

Kozlowka – nádherný palác

Krakow – mesto v UNESCO, kostoly, Sukiennica, kráľovský hrad Wawel, Barbakán, židovská štvrť Kazimierz

Krasiczyn – jeden z najkrajších zámkov
Ksiaz – obrovský zámok, prírodný park, palmový skleník
Lancut – veľký palác, najväčšia zbierka historických kočiarov
Lodž – najdlhšia ulica pre chodcov v Poľsku, mestské cintoríny, historické múzeum
Lublin – historické mesto, Krakovská brána, zámok, katolícka univerzita
Malbork – najväčší križiacky hrad v Európe
Nieborow – barokový palác
Nowy Wisnicz – obrovský zámok a opátstvo
Olešnica – dobre zachovaný vojvodský hrad
Olsztyn – gotický hrad, Horná brána
Oswiecim – koncentračný tábor, UNESCO
Paczków – kompletne opevnené mestečko
Pieskowa Skala – dobre zachovaný zámok s arkádovým nádvorím
Poznaň – staré námestie, renesančná radnica, baroková fontána, opera, katedrála
Rogalin – Raczyńského palác, krásne záhrady, mauzóleum
Sandomierz – malé historické mesto, Opatowska brána, námestie, katedrála
Sopot – najobľúbenejšie letovisko pri Baltskom mori
Sulejow – cisterciánske opátstvo
Szydłow – atraktívne stredoveké mestečko, opevnenie, gotický hrad
Szydłowiec – renesančná radnica a goticko-renesančný hrad
Štetín – zámok pomoranských vojvodov, námorné múzeum
Tarnow – pekne zachované stredoveké centrum
Toruň – mesto v UNESCO, množstvo pamiatok (napr. Kopernikov dom, šikmá veža opevnenia, križiacky hrad)
Treblinka – pamätník na koncentračný tábor
Tum – románska bazilika
Varšava – po 2. svetovej vojne obnovené staré mesto (barbakan, katedrály, Žigmundov stĺp, kráľovský zámok), UNESCO
Wadowice – múzeum Jána Pavla II.
Wieliczka – unikátna soľná baňa v UNESCO
Wrocław – univerzita, kostoly, gotická radnica, barokový palác, Ostrow Tumski a ostrov Piasek, mosty
Zakopane – významné turistické stredisko
Zalipie – dedina, kde sú steny domov pomalované farebnými ľudovými motívmi
Zamošč – krásne zachované renesančné mesto zapísané do UNESCO

Malý výber osobností:

Aleksander Fredro – poľský básnik
Frederik Chopin – hudobný skladateľ, klavirista, žil v Paríži
Krystyna Janda – jedna z najznámejších herečiek
Jan Kiepura – operný spevák
Mikuláš Kopernik - významný astronóm
Tadeusz Kosciuszko – poľský generál
Stanislav Lem – slávny autor sci-fi (novela Solaris)
Adam Mickiewicz – dramatik, básnik a publicista
Czeslaw Milosz – spisovateľ – básnik a prozaik, nositeľ Nobelovej ceny
Stanislav Moniuszko – autor poľskej národnej opery Halka

Zbigniew Nienacki – spisovateľ, autor populárnych kníh o pánovi Tragáčikovi
Roman Polanski – režisér svetového mena
Wladyslaw Reymont – spisovateľ, nositeľ Nobelovej ceny
Artur Rubinstein – jeden z najlepších klaviristov
Henryk Sienkiewicz – spisovateľ, nositeľ Nobelovej ceny (Križiaci, Trilógia)
Maria-Curie Sklodowska – vedkyňa, získala Nobelovu cenu za fyziku i chémiu (výskum rádioaktivity, objav rádia a polónia)
Wisława Szymborska – poetka, esejistka, prekladateľka, nositeľka Nobelovej ceny
Andrzej Wajda – režisér
Lech Walesa – poľský politik, nositeľ Nobelovej ceny
Karol Wojtyła – pápež Ján Pavol II.
Ludwig Lazarus Zamenhof – poľský lekár, vytvoril jazyk esperanto

významní poľskí športovci: Tomasz Adamek – boxer, Zbigniew Boniek (významný futbalista), Andrzej Golota (boxer, bronzová medaila na OH v Soule), Otylia Jędrzejczak – plavkyňa, Robert Korzeniowski (chodec, 4 zlaté medaily na OH), Robert Kubica – pretekár F1, Robert Lewandowski (futbalista), Adam Malysz – skokan na lyžiach, Irena Szewinska (bežkyňa, 3 zlaté medaily na OH)

seriály pre deti: Lolek a Bolek, Macko Uško

iné poľské zaujímavosti a kuriozity:

Empik – sieť obchodov s časopismi, potrebami pre ručné práce
harcer – člen poľského skautského oddielu
konfederátka – poľská národná čiapka
kontuš – slávnostný kabát, súčasť kroja
kontušovka – ražná pálenka
krakoviak, kujaviak, mazúrka, oberek, varšavianka - poľské tance
maršalek – predseda poľského sejmu
Orlen – sieť čerpacích staníc (benzín, nafta)
šopka – ľudová jasličková bábková hra
sukman – hrubý sedliacky kabát mužov